

LO GERONÉS

SETMANARI DE AVISOS Y NOTICIES

PORTA-VEU DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

PREU DE SUSCRIPCIÓ

Gerona.	1 peseta trimestre
Fora.	1'25 id. id.
Estranger.	1'50 id. id.
Un número 10 céntims.	

Any 5.ta

Al Excelentíssim Senyor D. Francisco Silvela

L'únic motiu de dirigirme à V. E. es la convicció en que estich de que, dintre un terme més o menys curt, V. E. pot esser l'encarregat de regir los destins d'Espanya.

Per si aquest cas arriba, es per lo que m' complauria que fixés la atenció en aquestes ratilles, dictades per un catalanista *enrage* y que, per lo tant, res de V. E. espera y res li demana.

Estich enterat de que V. E. ha fet en varies ocasions declaracions més o menys regionalistes, pero dech d'ells ab tota franquesa, y confio no ho penderà a mal, que les seves declaracions en aquell sentit, enar que les considero sinceres, les tinc més com a expressió teòrica o platònica del seu modo de pensar, que com a promesa de durles a la pràctica lo dia que com a gefe de Govern estés en condicions de ferho. Y això, perque sé la diferència que hi ha entre la teoria y la pràctica y lo que, a Espanya sobre tot, exiguen dels Gòverns lo qu' En Castellar ha anomenat algunes negades « las impurezas de la realitat. »

Vegi, sinó, lo que passa també ab altre dels lemes de la bandera per V. E. arborada en vida de D. Antoni Cánovas del Castillo, lo de la moralitat administrativa y lo de la *selecció*. Ha bastat la mort del merit home públic y la seva probable substitució per V. E., pera que ja quasi no se'n parli; com si les impurezas de la realitat aconsellassen arreconarlo.

Y, no obstant, de tots los altres aquest era potser l'únic lema simpàtic à la gent com cal; à aquells que menys s'agitan en política y que menys donan a fer als Gòverns, pero que no perxo son los qui menys palejen de la corrupció ensenyorida de la administració pública, ni ls qui menys desitjan que's posi fi al predomini concedit à les personnes de duptosa y fins de dolenta reputació. Alguns ne coneix que per aquest sol lema s' havian convertit en decidits partidaris de V. E.

No vull creure, com avuy son ja molts los qui ho diuhem, que aquest lema pera V. E. fos sols un pretext, un medi pera encobrir determinades incompatibilitats personals ab mira à la futura successió dels favors gefe indisputat del partit conservador d'Espanya. Pero, encara que fos cert, lo fet solsament d'haverlo V. E. escollit com a un dels fonaments principals del programa de la seva dissidència, justificaria que veia en ell una aspiració motivada de la opinó publica, un anhel del país que era convenient promoure satisfer, y que en ell flava en primer terme l'exít dels seus propòsits y de les seves pretensions.

De tots modos resulta, al meu entendre, que V. E. està convensut de la necessitat de la *selecció* en lo personal politich governant y de que sens ella no es possible posar fi à la inmoralitat política y administrativa; y, com axis ho va declarar y ho va prometre solemnemente quan va creure oportú ferho, no hi ha dubte de que V. E. té l' compromís moral de cumplir, en la oposició dintre l' partit que l' segueix y en lo Govern acomodanthi la seva conducta.

May, com en les presents circumstancies, han sigut més clares les desastroses conseqüencies d'haver prescindit d'aquell lema en la governació y administració del país: al seu oblit se deu en bona part la pèrdua de les nostres darreres colonies d'Amèrica i l' perill en que s' troben les Filipines.

Si Espanya, després de l' horrible sotragada qu' ha suert, pot aspirar à regenerarse, lo més indispensable es tornarli la confiança qu' ha perdut en los homens encarregats de regirla; y aquesta confiança ls politichs no la obtindrán si no la mereixer, y pera mesme han de seguir sempre, ara y després, una conducta digne y honrada.

Si V. E. persisteix, com es de creure, en mantenir el seu programa, ara més que may es necessari que se gaixi la confiança pública; donchs malament lo podrà esperar de V. E. un cambi profitós en la

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Rambla Llibertat, 31

Diumenge 4 de Septembre de 1898

ANUNCIS Y COMUNICATS

Preus convencionals

De tots los llibres, folletons, etc., que s' remetin à la Redacció, se'n donara compte en lo Setmanari.

Núm. 229.

Com administra l' Estat

manera d' esser governat lo dia qu' occupi l' poder, si de present V. E. ó ls allegats y partidaris seus contradiuhen ab los fets los principis que proclaman.

Desgraciadament, axó es lo que succeix en aquesta arreconada província, ahont gracies al modo d' obrar dels qui s' diuhens representants de la bandera per V. E. arborada, poch se'n falta si la esperansa en la metixa no s' ha desvanescut del tot en la conciencia de la gent de bé.

Perque, y sense que pretenga abonar ni menys exalsar altres situacions passades, es la veritat que may, del meu recort, la província de Gerona havia atravesat política y administrativament una situació tant trista y deplorable com la qu' ara passa.

Los càrrecs públichs en mans de personnes en general desacreditades, sense fré de cap lley, y més conegudes per la seva audacia y la seva falta d' escrúpols que pels seus mèrits personals ó ls seus coneixements.

Los empleos repartintse en pago de favors rebuts ó de diners deixats en casos d' apuro, y ocupats ab freqüència per gent à qui les seves poques ganes de travallar no ls hi sugereix altre manera de guanyar-se l' pa de cada dia que viure à costes del erari públic.

L' administració, en tots los seus rams, subiecte à la influència política y lo que es pitjor explotada desvergonyidament.

Y, á dalt de tot, la carta blanca més completa à favor dels amichs, tingen las opinions polítiques que vulgan, ab lley y contra lley.

En tant es axis, que hi ha qui s' ha alabat de servir als amichs fins quan no tenen raho per no tenir cap mèrit lo servirlos quan ne tenen.

Ab aquestes apuntacions generals, y sense entrar en detalls que molts podria donarne, estich segur de que V. E. ne tindrà de sobres pera ferse càrrec de com marxa aquí la cosa pública y de quan urgent seria aplicarhi lo criteri de selecció per V. E. proclamat.

Donchs be, ab aquesta selecció aquí ja quasi ningú hi confia y la culpa principal la tenen los amichs de V. E., dels quins los de cap de brot, los uns d' una manera solapada y amagant la cara, los altres obertament, forman part de la conxorta que domina y adquireixen ab ella compromisos que ls tindrán demà lligats de mans y peus pera poder rompre ab tanta corrupció.

Ara meteix pera les próximes eleccions de Diputats provincials van encasillats en la candidatura oficial dos partidaris de V. E., que si no es lo de comparca no sabém quin paper se ls hi reserva en aquella corporació.

Y ho sentím per un d' ells, particular amich noster, al qui no convenia gastarlo, ni comprometrel en companyies de les quines de segur abomina en lo fons de son cor.

De tot axó, V. E. ne traerà les conseqüencies que li semblin. Jo he cregit convenient ferli à saber, si es que té temps pera passar los ulls sobre un migrat setmanari de província y que pertany, ademés, à la corona catalana.

Potser lo convencerá, també, de perquè ls catalanistes som tant desconfiats respecte dels programes y de les promeses dels qui desde l' Centre volen manar y arreglarho tot. Los fets nos demostran cada dia que en la pràctica les impureces de la realitat triomfan sempre dels millors programes y dels més fermos propositos.

Perxo hem perdut en lo Centre y en los politichs centralistes tota esperança, y, axis com nos ha ensenyat la experiència que pera portarnos ahont hem arribat han sigut prou bons, no veyém ni indicis de que ho sien pera trairensem.

Si no aném equivocats, si les guerres de Cuba y de Filipines no han servit ni sisquera per allisonar à les nostres eminencies polítiques; les desgracies que caurán sobre Espanya serán majors encara que les que ha sufert y la seva descomposició serà inevitable.

De V. E. aient y respectuós servidor,

J. B. y S.

no poguem estabellarli en un dir Jesús totas les seves escuadras del Canal, del Atlàntic, del Extrèm Orient, del Mediterrani y la destinada a guardar les seves costes d' un cop de mà del Venadito.

Díguin: posats a triar entre sortir del laberinto del marqués d' Alfarràs y l' laberinto dels arsenals, per qui se decidirian?

Cal fer notar una cosa avans d' acabar: que la esquadra d' en Cervera no s' va perdre, segons diuen a derrera horà 'ls parts, per canonada més ó menys, que ab les que 'ls hi tiraren encara no anaren tots a fons, sino perque les granades americanas havien calat soch a tots los barcos y *las mangueras estaven foradadas* escampantse l' aigua per tot arreu menos als indrets arborats.

Las haguessen portades al arsenal y las haguesen fet passar per los mil alambins de que 'ns parla l' *Heraldo* no hauria succehit res d' això, perque 'ls barcos s' estarien encara molts tranquillos a la Carraca ó a Cartagena esperant que el guarda almacén y l' Tenedor de llibres y l' comissari y 'ls altres senyors anesssen posant cada hú lo seu gorgot al expedient.

Quan a Marina ho tenen dispositos aixís senyal que està més be que de cap altra manera. Figúrinse com se desvergonyiria la mar lo dia que sapigués que als barcos de guerra va tot a la bona de Deu com als barcos mercants. Si anant tot ab molt rigor de tant en tant las onades se dragan un « Reina Regente », figúrinse com aniria anant a comprar directament la femella de deu céntims a cal ferreter, ó a can Gassó a comprarli unas quantas canas de canó de goma per las bombas!

Diez años de rey nacido en el año de 1808 (De *La Renaixensa*)

Notícies

Oficials

AJUNTAMENT: Sessió del 31 de Agost. — (2.ª convocatòria). — Reunits los 3 constants concejals baix la presidència del senyor Boixa, prengueren los següents acorts:

Aprobar la acta anterior y comptes p' r' valor de 3,490'72 pe ssets.

Aprobar la distribució de fons pel present mes de Setembre qu' ascendeix a 11,676'34 pessetes.

Concedir permis d' obres á don Agustí Ginesta, don Agustí Vinyolas, don Joseph Canal y á don Bonaventura Gallart pera instalar un generador de vapor de 4 cavalls en una casa de la Ronda de Ferran Puig.

Las recompensas militars que l' Govern dels Estats-Units ha donat a son exèrcit de mar y terra ab motiu de la guerra ab Espanya son, segons *El Heraldo de Madrid*, les següents:

Al comodòr Dewey, ascens al empleo immediat.

Al gefe d' esquadra Sampson, adelanto de vuit puestos en l' escala dels de la seva categoria.

Al gefe d' esquadra Schley, adelanto de quatre puestos en l' escala dels de la seva categoria.

Als tinents Wisslow y Anderson, adelanto de cinch puestos en la llista de tinents de l' Armada.

Al enginyer-gefe Jordi Cowie, adelanto de tres puestos en la escala dels de la seva categoria.

Al tinent Hobson, ascens al empleo immediat.

Total set, d' elles dos ascensos y les restants adelants de número en la escala.

Nosaltres celebraríem que *El Heraldo*, qu' ho té més a la mà, nos dónigues una llista dels ascensos, creus pensionades y sense pensió y demés recompenses que s' han donat al exèrcit espanyol densa de las insurreccions de Cuba y Filipines y ab motiu d' elles y les que s' han donat per la guerra ab los Estats-Units.

La comparació, llavors, feria estremir.

L' única cosa que al país pot consolario en aquests assumptos, es que 'ls Estats-Units no son com nosaltres una potència militar.

Els mateixos ho regoneixen y sinó vègis lo concepte qu' han format del exèrcit de terra, al quin, com s' ha vist, no han donat fins ara cap recompensa: — « L' exèrcit regular ha demostrat que no té les condicions qu' el poble americà convénen pera les contingencies del pèrvindre, y s' impone com a urgent la necessitat de la seva immediata reorganització. »

Y, ademés, com a bons negociantis, se coneix que deuen tenir l' ull sempre posat en lo pressuposít de gastos y no deu agradalsi gens ni mica aumentarlos.

A Espanya no vé de xich més xich menos: de tots modos estàvem y continuarem pelats com una rata.

Cridém la atenció de qui corresponga sobre l' fet de permanéixer tancats la major part del temps els dos jardins de la Devesa. En quant al primer, o siga 'l que s' troba a la entrada del *passeig gran*, trobem molt natural que aixís succeeixi, puig d' ensa de las profanacions de que ha sigut víctima no serveix més que per anarhi a pendre l' sol, cosa renyida ab las calorcs que estém sofrint; però no estém conformes en que se 'ns privi d' entrar al segon y d' profitarnos, per consegüent, de l' ombra que hi projectan ses plantas, molt més sortosas que les de son company, puix no han sofert per era mutilacions de jardiners desconexadors, els més petits rudiments del bon gust.

S' ha descobert en la illa de Paros (Grecia) lo temple dedicat a Esculapi, lloc de freqüents peregrinacions en la antiguitat. Està ben conservat, tenint una llargaria de prop de 41 m. 25, per una amplària de 19 m. 50. Desgraciadament no s' hi ha trobat cap estàtua, ni baix relléu, ni objectes d' or ó d' ivori, per haver sigut saquejat ab lo temps massa sovint. Varies plaques y columnes de marbre ab inscripcions de gran valor històrich, es tot lo qu' aquest descobriment ofereix als arqueolecs. Prop del temple s' ha trobat també una font que data dels segles v. ó vi avans de la nostre Era. Es de marbre blanch, situada en la part inferior d' una roca y n' raja un dol d' aigua clara y fresca.

Igualment s' han descobert en les riberes del estany de Neuchatel (Suïssa), les ruïnes d' habitacions lacustres, no conegudes, que semblan remontar-se a la edat de la pedra. S' hi han trobat destrals de serpentina lligades a banyes de ciervo, ganivents ab tall sorprendentment afilat, martells, agulles de banya de ciervo y terrissa trencada.

La prempsa de Burgos, recordant los travalls dels representants de las Provincias Vascongadas y Navarra, pera conseguir declaracions favorables á sa llibertat de nombrar, sense trabas de cap classe, los funcionaris de sa administració local, y recordant també lo fet per la capital de Santander, proposa que en lo si de son ajuntament se solliciti dels poders públichs la autonomia administrativa, aixís com 'la han demanada Galicia, Catalunya y altres regions, y s' adhereix a las peticions felas per las provincias esmentadas.

Desde primer de Juliol en que començaren a regir los nous pressupostos del Estat, pujan a dos milions y mitj de pessetas las pèrdues de la Hisenda espanyola per baixas en las matrícules industrials y patents d' ambulancia.

La correspondencia postal, solzament de Madrid, Barcelona y Valencia, ha disminuït en unes 400.000 cartas, que a rabi de 15 céntims, com costavan avans, importan 60.000 pessetas.

Com que en las demés províncies passa lo mateix, la pèrdua pera l' Tresor resulta molt grossa.

La companyia catalana qu' actúa en lo Teatre d Olot, estrenarà avuy un drama titolat *Las Barrinadas* y una comèdia en un acte titulada *Cambis de lluna*, originals una y altre respectivament de nostres amics en Joseph Berga y Boada y En Sebastià Sans y Borí. Pera la primera s' han pintat expressament dos decoracions.

La marina de guerra dels Estats Units, en primer de Juliol d' aquest any, la composaven 41 barcos de primera classe, comprendent tots los acorassats, los dos creuhers blindats, los creuhers protegits *Columbia*, *Minneapolis* y *Olympia* y l' monitor *Puritan*; 18 de segona classe, comprendent los altres creuhers protegits y 'ls monitors; 22 de tercera classe, comprendent los creuhers, guarda-costes, monitors, canoners y avisos; 6 de quarta classe, comprendent lo creuher-dinamiter *Vesuvius*, y, per fi, canoners y creuhers.

Compta ademés l' esquadra americana ab 36 torpeders construïts ó en construcció, 12 remolcadors, 5 barcos de vela y 12 més no utilsables pera la guerra. Té també en construcció 33 barcos més, sense compendrehi 'ls torpeders pero sí 'ls contratorpeders.

Hi ha 38 creuhers auxiliars y yachts, entre 'ls quins l' *Harvard* y l' *Yale* (*Sant Pau* y *St. Lluís*); 33 transports, etcetera.

Lo personal se composa de 7 contra-almiralls, 10 comodòrs, 45 capitans, 85 comandants, 74 sub-comandants, 325 tinents de tots los graus, 170 abanderados, 70 quefes maquinistes, 118 maquinistes, 18 enginyers navals, 19 ajudants d' enginyer y 15 enginyers civils. Total 941.

Y nosaltres ab molts menos barcos, de la categoria de generals, solzament, ne tenim, com copiarem l' altre dia, nada menos que 142!

La correspondencia pels Estats Units, Cuba y Puerto Rico, es ja admesa en la administració de correus, surtint de la de Gerona diariament a les 6 de la tarda.

S' ha comensat a repartir als socis, lo volum de les composicions premiades en lo Certámen celebrat l' any passat per l' Associació literaria de Gerona.

Lo Butlleti del Sindicat de metges d' aquesta província regala ab lo darrer número lo retrato de D. Juan Bou y Mon, degà dels metges de la província, que fa cinquanta anys exerceix la seva professió a Calonge, sa vila natal. Es un homenatge qu' aplaudim y creym merecut.

Diumenge van sufriir una forta pedregada los pobles d' Anglès, La Sellera y St. Julià del Llor.

S' han publicat los números corresponents als mesos de Juny y Juliol del *Butlleti del Centre Excursionista de Catalunya*, quins, ademés de repartir los quaderns 19 y 20 de la obra *Lo Lluçanés* y dos fototipias, contenéu lo següent sumari:

Juny. — *En Patata*, per ARTHUR OSONA. — *Fotografia del cel*, per JOSEPH COMAS SOLÀ. — *Excursió espeleològica a la Bancó, les Barboles y singles de Berti*, per N. FONT Y SAGÜE. — Secció Oficial. — *Crònica del Centre*. — Nova.

Juliol. — *Fotografia del cel (acabament)*, per JOSEPH COMAS SOLÀ. — *Excursió espeleològica a la Bancó, les Barboles y singles de Berti (continuació)*, per N. FONT Y SAGÜE. — Nova.

— CAFÉ DE VILA. — Concert pel Quinteto de professors don Joaquim Vidal, violí 1.º; D. Casí Casademunt, violí 2.º; D. Joseph Serra viola; D. Tomás Sobrequés, violoncello; y D. Miquel Oliva, piano.

Programa del dia 4 de Setembre de 1898. — I. Sinfonia sobre motius populars catalans, Riviera. — II. Norma (fantasia brillant), Bellini. — III. Cavalleria Rusticana, Mascagni. — IV. Minuetto, del quarteto en La, dedicat al Quinteto, pel Mire. Frigola. — V. Tanhauser, Suite, Wagner. — VI. Danse Hongroise, Hawkins.

VARIETATS

Sobre l' « Brull » de Castelló de Ampuries y l' de Pals.

(Acabament.)

Veus aquí ara, l' article d' En Vayreda:

Lo Brull de Castelló d' Empuries. — En tots los llocs ahont l' Autor de la Naturalesa ha espargit ab mà pròdiga les causóbe ha reunit en conjunt admirable los elements indispensables pera la combinació de quadros grandiosos y sorprenents, la ardorosa y confusa fantasia del poble los ha rodejat desde la antiguitat més Hunyan a lo vel del misteri, y axamplats infinitament al escalf de la imaginació, han quedat voltats ab la boyra opaca de les tradicions més extravagants é inverossímils.

Un dels molts exemples que s' observan a Catalunya d' aquesta classe de fenòmens es lo quin nos ofereixen los estanys veïns de la badia ó golf de Roses (termes de Castelló d' Empuries y part de Palau Sabardera), conegut en lo país ab lo nom que serveix de titol a aquest article.

Situats aquests estanys en la part més bassa del Empordà, entre Castelló d' Empuries y Roses ó sia en la desembocadura del riu Muga, entre aquest y les montanyes de Sant Pere de Roda, ocupan lo terrer que més ultimament ha abandonat la mar, retirantse a conseqüència del asecamiento continuu que produhexen los aluvions arrastrats desde l' Pirineus a n' aquell lloc del baix Empordà.

N' es d' això prova evident la respectable distància, al present sobre 50 metres al menys en la part més proxima, a que desde temps molt moderns s' ha allunyat la mar de la ciutadela de Roses (1), quines muralles se asecaren sens dubte a la seva vora, donchs que en la part que mira a la mar se conservan encara una línia d' anelles de ferro per amarrar barques, y ho comproba, axí mateix, lo fet de passar per darrera de la ciutadela la antiga carretera de Roses a Castelló.

Los rius ó rieres principals que tenint son origen en diferents llocs de la cordillera pirenàica envien ses aigües en la badia de Roses, son: lo Fluvia, que baxant de les montanyes pròximes a Olot va a desembocar en la platja d' Empuries; la Muga, ó Tichis dels antichs, que s' forma en les montanyes de Massanet de Cabrenys, ab sos afuents lo Llobregat que s' origina en lo coll del Portús, etc., etc.; lo Manol, que recull les aigües dels monts de Llerona, de Nostre Sra. del Mont y de la Salut, y l' Orlina, que baxa del coll de Banyuls y montanya de Recasens.

Si bé seiques en gran part per l' aluvio qu' hi depositan les aigües de les rieres que en ella conflueixen, y principalment les grans riuades de la Muga, ó més ben dit, pel canal de desguàs (vulgo Muga nova) qu' obri l' Comte d' Empuries en 1629 (expedient d' aigües del comtat d' Empuries, (2)), quedan encara grans llacunes, (3) basses (4) y extenses planes pantanoses qu' ofereixen al curiós viatger un quadro trist y solitari, animat solzament per alguna barca pescadora y pel vol ràpid y l' cant alegre de les aus aquàtiques y palustres. Al botànic se li presenta a voltes la més fastigosa monotonia de la flora palustre y marítima, ab sos joncs negreus y ses carnoses plantes barrilleres, ja voltant negres é infectes aigües, ja cobrint insanes y extenses basses; altres voltes se mostra a la seva vista la Flora més variada y exuberant lligada caprichosament en fraterna companya ab sa tendre y humil germana la bella Naiade, que s' dexa veure ab tota la seva explendidesa entre clares y tranquilles aigües, desde la *Nymphaea alba* ab ses cèrees y glauques flors y pomposes fulles, y la *Sagittaria sagittifolia*, fins als més transparents y delicats *Thallus* de l' alga subtil. Des de temps immemoriais a la primavera y al' istiu de cada any se dexan sentir desde l' fons de les majors d' aquestes llacunes, l' estany de Castelló y l' de Palau, segons se diu, ronchs y sinistres bramuls, comparats per tots los qui 'ls han sentit, als repetits mugits d' un toro, però d' una forsa extraordinariamente major, per manera que s' senten ab claretat a 4 kilòmetres de distància. De vegades, aquests mugits, segons m' han contat, son al començar de més curta duració y d' un ruïdo quelcom estrident, y després s' allarga un poch la seva duració y aumenta l' ruïdo, pero son sempre compassats, y s' anyadeix que s' produhexen constantment en nombre impar de 3 a 9. Les èpoques y hores en que té lloc aquest fenomen no son fixes; solzament s' ha observat que mugix quasi exclusivament a

(1) Fou construïda aquesta ciutadela en 1513 sota la direcció del enginyer Pizarras, en terreno cedit al Estat pel Comte d' Empuries, segons consta d' un pergami que s' guarda en la Comissaria de guerra del Castell de St. Ferran de Figueres.

(2) Aquest canal tenia 80 metres d' ample quan s' obrí, i compleix son si ab un doble efecte; desecant los estanys per desguàs en temps normal, y asecant lo sol ab lo qual arrastrar per los aigües que succeeixen quan les grans aigües de la Muga, corrent llavors les aigües en sentit invers a causa del poch desnivell.

(3) Se calcula que la superficie ocupada al present per los estanys es d' unes 100 vessions, y era avans d' obrir-se l' canal d'

unes 1.000 vessions.

(4) La seva profunditat màxima son 8 metres.

primavera yá l' istiu, y ab més freqüencia al principi de grans calors y cambis de temps. Regularment apareix una any pel Mars ab poca intensitat, donant cada vegada 3 a 5 mugits; per l' Abril y Maig adquereix tota la seva intensitat, donant cada vegada de 5 a 7 fins a 9 mugits; passada questa època disminueix fins a estingir-se del tot a la Tardor ó principis d' Hivern. Temps enrera cessá l' fenòmen per espai de 4 ó 5 anys consecutius; reapareixerà cap al any 1869, continuant fins al present sense altre interrupció. (1)

Molles son les versions que corren pel vulgo pera explicar-se tant estrany fenòmen. Uns atribuixen los mugits a un monstre que viu en lo fons d' aquells estanys, altres a un gran mari, a un gran peix ó cetaci algun, y no falta qui 'ls atribuixen, assegurant haverlo vist, a un auçell gegantí. (2) Pero la versió tradicional més corrent, veritable cuento ab que 'ls jayos entretenen l' atenció de la maynada á la vora del foix en les llargues y fredes nits de l' hivern, es la que segueix:

Vivia als voltants del estany un pagés en extrém avar que s' enterrà a guardar en son graner lo blat de sa abundant cultiva un any de gran escasseditat, per durant molt de temps, ab lo fi de vendre'l á mellor preu que 'ls demés. Un dia s' adonà ab esglay que tot son blat havia sigut menjat pel corçó; llavors, agoyiat per tant gran perdua y buscat lo modo d' amagar tant solempne xasco y lliurarse de les burles y brometes de sos veïns, se resolgué, una nit de sisca, a carregar lo blat en sa carreta y tirarlo al estany; y et aquí que quan estava prop de dur a bon terme tant arriscada operació, s' acostà massa á l' aigua y comensaren els bous á enfonsar-se en lo fanch, essent inútils tots los esforços pera tornar enrera; tot fóu endebades: en pochs moments, pagés, carreta, bous y blat desapareixerèn en mitj d' un remoli d' aagues fangoses, no tenintse d' ells altre noticia que 'ls mugits dels bous que encara se fan sentir de tant.

Pera trobar una explicació satisfactoria y racional del gran fenòmen acústich, es precís recorrer á la ciència. En una humil opinió, los mugits del *Bruel*, no poden atribuir-se á altre causa que á fugides de gasos comprimits á forta pressió. Sols falta averigar quina pot esser la causa productora d' aytals gasos. De cap manera podém buscarla en els agents ó corrents volcàniques qu' ocasionan les *fumaroles* de les *Solfatares* en la costa de Pozzuoli del regne de Nàpols, ni tampoch en les erupcions de fang y aagues fangoses que s' observan en les immediacions de molts volcans apagats ó en activitat; en primer lloch perque no s' observa lo petit vestigi de volcanisme en aquella localitat, (3) y després perque no es possible confondre'l ab cap d' aquests fenòmens, puig que en tots ells se regonexen fàcilment els caràcters volcànichs, com erupcions, sien de gasos y vapors sien de fanch ó d' aigua, les que may son periòdiques y ademés se fan sempre molt perceptibles pel desprendiment de gasos pudents, vapors que 's condensan en la atmosfera, aiguats, terratremols, etc., etc.

En mon concepte lo gas quines fugides produhexen los mudiós esmentats, no pot ser altre que l' conegit ab lo nom de *gas dels llachs, hidrogeno protocarbonat, hidruro de metano y formeno normal*. Aquest gas se produueix en tots los llochs ahont hi ha aagues embassades en les quines hi ha descomposició de matières organiques vegetals; en les mines de carbó de pedra, á quina presència son degudes les explosions que hi ocorren; en algunes mines de sal gema en les Wichska en Polònia; en algunes localitats ahont hi ha grans emanacions d' aquest gas se l' encén y utilisa, els italians a n' aquestes emanacions les anomenen *salzes*, per rebò de les aagues salades que expel·lexen; també se 'ls dóna'l nom de *manantials inflamables, fonts inflamables, volcans fangosos y aèreos*. Es tanta en alguns punts la quantitat de gas que 's desprén que 'ls seus efectes arriban á prendre la apariència de petits volcans, occasionant ses erupcions petits terratremols, llençant á llargues distancies grosses pedres y grans quantitats de fanch, acompañantles de grans detonacions y ruïdos sotterrani, donant lloch á voltes a la formació de petits cràters, quina elevació varia des de pochs peus á 50 metres; tal es l' alsaria d' un dels més notables, lo de Malacuba en Sicília; en los voltants de Moçambique se donan molts exemples d' eixos falsos volcans. M. de Humboldt observà á Ameriqua, en la província de Cartagena, en mig d' una plana enlayada, una vintena de petits cones coneguts en lo pays ab lo nom de *volcancitos*.

Los llachs de Roses tenen condicions molt favorables pe-

ra la producció en grans quantitats de *gas dels pantanos*, puig la abundant vegetació de que están poblats, ha de depositar necessàriament en lo fons de les ayses acumulacions de restos orgànichs, que coberts després per capes d' argila sedimentada deguda á les inundacions, va predisponent un llit de sedimentació molt á propòsit pera produuir més tard lo fenòmen que m' he proposat explicar. Quan arriba la època de la descomposició dels restos orgànichs enterrats en lo fons dels estanys, lo gas hidrogeno protocarbonat, ó gas dels pantanos, que 's lo quin se desprén en major quantitat, á mesura que 's va formant, en comtes d' escapar-se envers la part superior de les ayses en petites bombolles, deu quedar clos y reunir en grans dipòsits sota les capes argilosas que li fan d' obturador; fins que 'l calor solar, atravesant les ayses, aumenta la forsa expansiva del gas, ó bé, al verificar-se un cambi en la pressió atmosfèrica, se produueix algun desequilibri capas de occasionar la ruptura de les capes que mantenien empresonat lo gas, donant lloch á la seva violenta y tumultuosa sortida, acompañada dels consegüents ruïdos y detonacions.

En confirmació d' axó, vaig á contar lo que 'm referí un pescador d' aquells estanys, auomenat J. Mallol, persona que crech fidedigne y gens poruga per cert, donchs es un marinier veterà, tripulant de la fragata *Villa de Madrid* durante la última guerra del Pacific. Estava, donchs, dit subjecte pescant anguiles en la vora d' un d' aquells grans estanys, quan de sopte poch tros devant d' ell veu agitarse y axecar-se les avans quietes ayses, en tumultuós remoli, deixant escapar los més aterradors bramuls. Al veure axó, lo pobre home se posà á correr fugint espavordit, creyentse víctima de les tremedes urpes del *Bruel*. Altres pescadors contan haver notat agitació y enterbolament en l' aigua, al observar lo fenòmen de prop.

Sens pretensió de voler prejutjar la causa productora d' aquest fenòmen, m' he adelantat potser á exposar respecte d' ell la meva opinió donats los pochs datos que tinc sobre 'l particular. Crech, empero, que ab los aduhits n' hi ha més que prou pera sospitar ab bastant fonament quina es la seva veritable causa. En efecte, hi ha gran analogia entre la comarca pantanosa de Castelló y altres localitats ahont se produueixen fenòmens semblants. La ebullició y agitació tumultuosa de les ayses, juntament ab los ruïdos ó detanacions ahont lo fenòmen se produueix, son datos que venen en ajuda de mon assert. Se 'm dirà tal volta ¿cóm no darrera seu lo fenòmen los rastres que regularment se notan ahont se n' observan d' altres de semblants, co es, petits cràters ó pilons de fanch? (1) A n' aquesta objecció se pot respondre que en nostre localitat potser s' efectua 'l fonomen en menor escala, ó bé lo fanch es més pastós y se diso tot seguit en les mateixes ayses del estany. De tots modos, recomano lo curiós fenòmen á la atenció dels aficionats a les ciències fisich - químich - geognóstiques, desitjant que aviat sia definitivament demostrada la seva causa, per altres més autoritzats y dotats de majors llums, coneixements y medis dels que jo disposo.

Avans d' acabar aquest incomplert y poch meditat escrit, me queda pera cumplir un deber agradable y es fer constar qu' uua bona part dels datos y noticies en ell signats, m' han sigut proporcionals principalmen per don A. Gifre, metge, y pel senyor Sabater, apotecari, y pels señors Nouvilas, propietaris de Castelló d' Empuries, apreciables amichs meus. — ESTANISLAU VAYREDA.

No som competents pera judicar sobre aquesta materia, pero estém convensuts de que, qualsevol qu' hagi llegit los treballs qu' hem copiat, donarà al de nostre compatrioti senyor Vayreda una importància científica superior als dels altres, que li son posteriors, sia ó no encertada la explicació que dona del fenòmen; y, sense que pretenguem rebaxar lo mérit de ningú, creyém que es una viva llàstima que 'ls escriptors extrangers que ab tant d' interés han procurat y procuran donar á conèixer lo fenòmen del «Bruel» y esbrinarne les causes en la *Revue scientifique* de Paris, no s' hagen fet càrrec del «Bruel» de Castelló d' Empuries y de Pals, ni de la opinió sobre les seves causes exposada pel senyor Vayreda; de segur per lo que havém manifestat al comensar, per no estar enterats del poch moviment científich d' Espanya, y pel menys preu ab que, en conseqüència, acostuma á esser tinguda la nostre Península en tot lo que 's refereix al moviment intelectual, principalmen científich, del mon-

Si es que la nostre veu arriba á les regions ahont s' observa y estudia més que aquí, los cridém la atenció sobre l' article traduht, segurs de que no 'ls hi sabrà greu de llegirlo. (2)

X.

(1) Diu lo senyor Alsius que té alguna noticia de que á Garrigüella se forman, en alguns camps, uns pilots de terra á conseqüència de la sortida de gasos del interior. Opina també aqueix senyor que no pot esser altre la causa del enterboliment que de vegades, sense ploure, experimentan los *Estanyols de la cendre*.

(2) Lo senyor Pella y Forgas en sa *Historia del Ampurdán*, pl. 109 y 110, fa referència al treball del senyor Vayreda, y pren la legenda per aquest referida, com altre dels restos ó recorts deixats en l' Empordà pels pobles indo-europeus, sense justificació de cap mena y ab aquella enginyosa trassa ab que sab donar apariències de verisimilitud á lo que son meres suposicions. — (N. del T.)

SECCIO LITERARIA

DE NIT

Quan del crepuscul mor lo foix,
quan los auells se'n van á joch,
quan la xibeca ab son xutar
semsbla silenci reclamar,
quan en la fosca 'l bosc se pert,
quan lo quintar queda desert,
y, ab la basarda de la nit,
sol, meditant, quedo adormit,
un somni estrany que 'l cor m' omplea,
m' apena, m' apena.

Véigme ab lo poble català
en una barca, que 's desfa.
De aquella nau lo timoner
es un corsari foraster,
que 'ns du á la perduta y á la mort,
navegant sempre sense nort.
Veig que la barca 's va enfonsant...
Oich resonar arreu lo plant
de fills, germans... de sers que adoro,
y ploro, y ploro.

Y crido, crido ab veu de tro:
«Apoderémnos del limó.»
Mes ningú 'm sent... Los meus germans
demunt del pit creuhan las mans
y ab rostre trist y ayre de esclau
la vista apartan del arjac!
Quan veig aixó, quan miro aixó
fulg del meu pit la compassió;
ja no gemego, ja no 'm queixo:
maleeixo, maleeixo!

J. RUYRA Y OMS.

ANUNCI JUDICIAL

EDICTO

Por el presente que se expide en méritos del juicio de abin-testato de D. Rosa Martí y Vivas, natural y vecina que fué del pueblo de Palol de Onar, distrito municipal de Quart, fallecida en diez y siete de Julio último, se llama á todos los parientes de dicha difunta que falleció sin testar y que se crean con derecho á su herencia, para que dentro de treinta días contados desde el siguiente al de la publicación del presente en el Boletín Oficial de esta Provincia comparezcan ante este Juzgado con los correspondientes documentos acreditativos de su derecho; y bajo apercibimiento en otro caso de pasarsel el perjuicio que haya lugar.

Reclama la herencia de dicha difunta el hermano de la misma, llamado Tomás Martí y Vivas, viudo, propietario y vecino de Palol de Onar.

Dado en Gerena á veinte y tres Agosto de mil ochocientos noventa y ocho. — José Coderch y Bacó. — Ante mí, Juan Martorell, sústituto.

SECCIO COMERCIAL

Mercat de Gerona del dia 3 de Setembre

Especies	Mesures	Pesetas
Blat	QUARTERA DE 80 LITRES	19'00
Mestall	"	15'00
Ordi	"	9'00
Sébol	"	13'00
Civada	"	8'00
Besses	"	15'00
Mill	"	16'00
Panís	"	12'00
Blat de moro	"	13'00
Llobíus	"	8'50
Fabes	"	14'00
Fabó	"	15'50
Fassols	"	40'00
Monjetes	"	28'00
Ous	Dozena	0'90

SECCIO RELIGIOSA

SANTS DE LA SETMANA

Diumenge 4 — Ntra. Sra. del Consol, la Verge de la Cinta; Sts. Rosalia y Rosa de Viterbo.
Dilluns 5. — St. Llorens, St. Justinià, Sta. Obdulia.
Dimarts 6. — St. Petroni y St. Mansueto.
Dimecres 7. — Sta. Regina; St. Augustal.
Dijous 8. — La NATIVITAT DE LA MARE DE DEU; St. Adria y Sta. Àdela.
Divendres 9. — St. Gregori; lo B. Pere Claver.
Dissabte 10. — St. Nicolau de Tolentino, Sta. Pulcheria.
Quaranta Hores. — En la Iglesia de les Beates.

Guia del Viatjer en la Comarca

Amer. — Estació ferroviaria. Ferrocarril de Gerona a Olot y carretera de Sta. Coloma a Olot y de Gerona a Anglés a 18 km. de Gerona.

Anglés. — 14 km. de Gerona. (vegeu lo dit referent a Amer).

Arbucias. — 36 km. de Gerona. Carretera de Hostalrich a Sant Hilari Sacalm.

Armentera. — 27 km. de Gerona. Prop la carretera de La Bisbal a Figueras.

Bagur. — 44 km. de Gerona. Carretera de Gerona a Palamós per La Bisbal y Tramvia de Flassà a Palamós. Camí vehicular desde Palafrugell. Població marítima.

Banyolas. — 14 km. de Gerona. Carretera de Gerona a Olot. Ayguas sulfuroses.

Besalú. — 41 km. Carreteras de Gerona a Olot y de Figueras a l'última població.

Blanes. — 32 km. Estació en lo ferrocarril de T. B. y F. Banys de mar.

Cadaquers. — A 64 km. Camí vehicular desde Rosas. Banys de mar.

Caldas de Malavella. — 16 km. Estació en lo ferrocarril de T. B. y F. Carretera desde Llagostera. Ayguas termals. Establiment del Srs. Prats y fill. — *Vichy Catalá.* — Cotxes de abdos establiments a tots los trens.

Calonge. — 27 km. Carretera de Sant Feliu de Guixols a Palamós.

Camprodón. — 59 km. Per Vich y per Olot passant per Sant Joan de les Abadesses.

Casa de la Selva. — 12 km. Estació en lo ferrocarril de Gerona a Sant Feliu de Guixols y carretera de idem.

Castell d'Aro. — 25 km. (Id. anterior).

Castelló d'Ampurias. — 41 km. Carretera de Figueras a Rosas.

Figueras. — 32 km. Estació ferrocarril de T. B. y F. Carretera de Barcelona a la Frontera y límit de la carretera de Olot, La Bisbal y Rosas.

Gerona. — Fonda del Comers, carrer de Alabreda.

Hostalrich. — 39 km. Estació ferrocarril de T. B. y F. y carretera fins a Sant Hilari Sacalm.

La Bisbal. — 27 km. Estació Tramvia Flassà a Palamós. Carreteras de Gerona, Figueras y Palamós.

La Escala. — 32 km. Carretera de La Bisbal a Gerona y de la estació de Sant Jordi per Verges. Banys de mar. Ruïnes de Ampurias.

La Junquera. — 47 km. Límit en la carretera de Barcelona a Frausa. Banys de la Merce. (Ayguas sulfuroses).

La Sellera. — 16 km. Estació ferrocarril de Gerona a Olot, carreteras de Sta. Coloma y de Gerona a Olot.

Llagostera. — 24 km. Estació ferrocarril Sant Feliu de Guixols. Carreteras a id. y a Caldas de Malavella.

Llansa. — 41 km. Estació ferrocarril de T. B. y F. Banys de mar.

Blanes. — 32 km. Carretera a la estació de Blanes, y carretera fins a Tossa.

Massanet de Cabrenys. — 34 km. Carretera desde Figueras.

Olot. — 48 km. Carreteras a Gerona, Figueras, Sant Joan les Abadesses y Sta. Coloma de Farnés.

Palafrugell. — 41 km. Estació Tramvia Flassà a Palamós y carretera de Gerona a Palamós.

Palamós. — 44 km. Estació del Tramvia de Flasà, límit de las carreteras de Sant Feliu y de Gerona.

Rosas. — 44 km. Carretera de Figueras. Banys de mar.

Sant Feliu de Guixols. — 36 km. Ferrocarril fins a Gerona; carreteras a Gerona y a Palamós. Establiment de banys de pila y oleatge.

Sant Hilari Sacalm. — 38 km. Carretera a la estació de Hostalrich y a Vich. Ayguas acidulo-carbòniques.

Sant Pere Pescador. — 27 km. Carretera que surt de la estació de Sant Jordi.

Sta. Coloma de Farnés. — 20 km. Carretera desde la estació de Sils (T. B. y F.) y carreteras a Gerona, Olot y Barcelona. Ayguas termales.

Torreella de Montgrí. — 32 km. Carretera desde la estació de Verges y desde Gerona. Banys de mar al Estartit.

Tossa. — 41 km. Carretera desde Lloret de Mar.

Vidreras. — 34 km. Carretera desde la estació de Sils y carretera desde Llagostera.

Viladrau. — 50 km. Camí de ferradura desde Sant Hilari y carreteras desde Vich y estació de Banyà. Hotel Cambrinus. Centre de excursions al Montseny.

SECCIO D'ANUNCIS

Gran èxit en moltíssimas famílies d'Espanya

La gran sopa Purés marca Baget-Reus

Recomanen son us totes las eminencias médica del món, per esser la més agradable, económica, alimenticia y més fàcil de digirir. Ab l'ús constant d'elles se consegueix més facilitat en la digestió, fomenta la belleza física y presta al cos un marcat caràcter de lleugeresa y galanura. Lo poder nutritiu necesita de una matèria asada en los aliments y aquesta se troba en las sopas «de Purés MARCA BAGET», que mantenen nosaltres humors en un saludable estat d'alcolicitat que ens preserva del reumatisme, gota diabetis y demés dolencias originals.

Las classes, avuy posades à la venta son: Puré de pessols verds. — Puré de fabas. — Puré de llenties! — Puré de fasols. — Puré de flor de arroz. — Puré de flor de cibada. — Puré de flor de sigrons turrats de Font de Sauco y la gran «salsa universal».

PREUS DE VENTA

Un paquet que val pel públic un ral, produceix de 7 a 9 plats de sopa, y un paquet doble, que val dos rals, produceix de 15 a 17 plats.

PUNTS DE VENTA EN AQUESTA CAPITAL

Don Benet Massot. — Piazza del Marqués de Camps.
» Ramón Lladó. — Carrer de Barcelona, núm. 7.
» Antoni Gruarmoner. — En Francisco, 4.
» Llorenç Massa. — Rambla.
» Emili Andrés. — Sta. Clara, 4.
» Sebastià Alsina. — Mercaders, 20.

Representant exclusiu en la Província:

RAMÓN GISPERT.—GERONA

Banch Vitalici de Espanya

LA PREVISION

BANCH VITALICI DE CATALUNYA

Companyias de segurs sobre la vida reunides

Carrer Ample 64, BARCELONA

CAPITAL SOCIAL 15.000.000 DE PESETAS.

Reservas en 31. Dèembre de 1896 9.235.908'05 pts. Capitais assegurats des de la fundació de les C. as fins al 31 Dbre 1897. 203.-80.352'95 »

Pagat per sinistres, polissas venudes y altres comptes fins igual data.

Delegat general en la Provinça.

Joseph Coderch y Bacó

Toribí Corominas — Garcés Roadas

Pensionat de la Immaculada Concepció

Carrer de la Claveria, núm. 12

Col·legi del Sagrat Cor de Jesús

Piazza de la Mercé

a carretera dels

GERMANS MARISTES

GERONA

Le quadro de notes obtingudes en los exàmens oficials del Institut pels alumnes concorreguts a l'aquest establiment, que s'obre exposat en la Secretaria del mateix y a la disposició de tots quants desitjin conéixer, es lo mejor elogi dels resultats obtinguts del sistema que s'segueix.

Desde l'1 de primer d'aquest mes están obertes les classes de *Primera ensenyansa y de Comercio*.

Pels alumnes que cursin la *segona ensenyansa* començarà l'1 curs lo diezzebre del corrent, encarregantse la Direcció d'inscriure les matrícules que s'demanin.

S'admeten *Pensionistes, Mitj pensionistes, vigilats y externs*.

PROVINTS

SETMANARI PORTA-VEU

DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

Redacció y Administració: Rambla de la Libertat, 31

150 pessets trimestre

Estranger: 0'10

Un número sol. id.

1'25 id.